

ISSN 1857 - 923X

**INTERNATIONAL  
JOURNAL**

Institute of Knowledge Management

**KNOWLEDGE**



**Scientific papers**

**Vol. 16.2**

IJK, VOL 16.2, pp 459-938, Skopje, 2017

Global Impact and Quality Factor 1.023  
<http://globalimpactfactor.com/gnowledge-international-journal/>



**KNOWLEDGE**



***INTERNATIONAL JOURNAL  
SCIENTIFIC PAPERS  
VOL 16.2***

***31.3 – 2.4.2017***

***Vrnjacka Banja, SERBIA***





# **KNOWLEDGE**

## **International Journal Scientific papers Vol. 16.2**

### **EDITORIAL BOARD**

Vlado Kambovski PhD, Robert Dimitrovski PhD, Siniša Zarić PhD, Maria Kavdanska PhD, Venelin Terziev PhD, Mirjana Borota – Popovska PhD, Predrag Trajković PhD, Jove Kekenovski PhD, Svetlana Trajković PhD, Zivota Radosavljević PhD, Margarita Koleva PhD, Mile Matijević PhD, Nonka Mateva PhD, Rositsa Chobanova PhD, Aleksandar Nikolovski PhD, Marija Knezević PhD, Irina Singaveskaya PhD, Dzulijana Tomovska PhD, Oliver Dimitrijević PhD, Nedzat Koraljić PhD, Nebojsa Pavlović PhD, Nikolina Ognenska PhD, Lisen Bashkurti PhD, Tome Naumov PhD, Trajce Dojcinovski PhD, Jana Merdzanova PhD, Zoran Srzentić PhD, Nikolai Sashkov Cankov PhD, Marija Kostic PhD

**Print:** GRAFOPROM – Bitola

**Editor:** IKM – Skopje

#### **For editor**

Robert Dimitrovski, PhD

### **KNOWLEDGE**

**International Journal Scientific Papers Vol. 16.2**

**ISSN 1857-923X**



## SCIENTIFIC COMMITTEE

**President:** Academician Prof. Vlado Kambovski, PhD

- Prof. Robert Dimitrovski PhD, Vice – Rector, Dean, Faculty of Management, MIT University, Skopje (Macedonia)
- Prof. Venelin Terziev PhD, University of Rousse, Rousse (Bulgaria)
- Prof. Sinisa Zaric, PhD, Faculty of Economics, University of Belgrade, Belgrade (Serbia)
- Prof. Cezar Birzea, PhD, National School for Political and Administrative Studies, Bucharest (Romania)
- Prof. Paul Sergius Koku, PhD, Florida State University, Florida (USA)
- Prof. Aleksandar Nikolovski PhD, FON University, Skopje (Macedonia)
- Prof. Hristina Georgieva Yancheva, PhD, Rector, Agricultural University, Plovdiv (Bulgaria)
- Prof. Misho Hristovski PhD, Faculty of Veterinary Medicine, Ss. Cyril and Methodius University, Skopje (Macedonia)
- Prof. Ivan Marchevski, PhD, Rector, D.A. Tsenov Academy of Economics, Svishtov (Bulgaria)
- Prof. Dimitar Radev, PhD, Rector, University of Telecommunications and Post, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Dusan Ristic, PhD Emeritus, College of professional studies in Management and Business Communication, Novi Sad (Serbia)
- Prof. Drago Cvijanovic, PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, University of Kragujevac, Vrnjacka Banja (Serbia)
- Prof. Zivota Radosavljevik PhD, Dean, Faculty FORCUP, Union University, Belgrade (Serbia)
- Prof. Sasho Korunoski, Rector, UKLO, Bitola (Macedonia)
- Prof. Hristo Beloev PhD, Bulgarian Academy of Science, Rector of the University of Rousse (Bulgaria)
- Prof. Izet Zeqiri, PhD, Academic, SEEU, Tetovo (Macedonia)
- Prof. Anita Trajkovska PhD, Rochester University (USA)
- Prof. Mirjana Borota-Popovska, PhD, Centre for Management and Human Resource Development, Institute for Sociological, Political and Juridical Research, Skopje (Macedonia)
- Prof. Marusya Lyubcheva PhD, University “Prof. Asen Zlatarov”, Member of the European Parliament, Burgas (Bulgaria)
- Prof. Dimitar Radev PhD, Rector of University of Telecommunications and Posts, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Anka Trajkovska-Petkoska PhD, UKLO, Faculty of technology and technical sciences, Bitola (Macedonia)
- Prof. Lidija Tozi PhD, Faculty of Pharmacy, Ss. Cyril and Methodius University, Skopje (Macedonia)
- Prof. Daniela Todorova PhD, Rector of “Todor Kableshev” University of Transport, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Bistra Angelovska, Faculty of Medicine, University “Goce Delcev”, Shtip (Macedonia)
- Prof. Trayan Popkochev PhD, Dean, Faculty of Pedagogy, South-West University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Jove Kekenovski PhD, Faculty of Tourism, UKLO, Bitola (Macedonia)

Twelfth International Scientific Conference  
KNOWLEDGE WITHOUT BORDERS  
31.3-2.4.2017, Vrnjacka Banja, Serbia

---

- Prof. Maria Kavdanska PhD, Faculty of Pedagogy, South-West University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Sofronije Miladinovski, PhD, University Hadzi Zeka, Peja (Kosovo)
- Prof. Mihail Garevski, PhD, Institute of Earthquake Engineering and Engineering Seismology, Skopje (Macedonia)
- Prof. Cvetko Andreevski, Dean, Faculty of Tourism, UKLO, Bitola (Macedonia)
- Prof. Milan Radosavljevic PhD, Dean, Faculty of strategic and operational management, Union University, Belgrade (Serbia)
- Prof. Marija Topuzovska-Latkovikj, PhD, Centre for Management and Human Resource Development, Institute for Sociological, Political and Juridical Research, Skopje (Macedonia)
- Prof. Marija Knezevic PhD, Academic, Banja Luka, (Bosnia and Herzegovina)
- Prof. Margarita Koleva, PhD, Faculty of Pedagogy, University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Laste Spasovski PhD, Vocational and educational centre, Skopje (Macedonia)
- Prof. Todor Krystevich, Vice Rector, D.A. Tsenov Academy of Economics, Svishtov (Bulgaria)
- Prof. Predrag Trajkovic PhD, JMPNT, Vranje (Serbia)
- Prof. Oliver Iliev PhD, Faculty of Communication and IT, FON University, Skopje (Macedonia)
- Prof. Margarita Bogdanova, PhD, D.A. Tsenov Academy of Economics, Svishtov (Bulgaria)
- Prof. Yuri Doroshenko PhD, Dean, Faculty of Economics and Management, Belgorod (Russian Federation)
- Prof. Rositsa Chobanova PhD, University of Telecommunications and Posts, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Ilija Nasov PhD, Research and Development center PLASMA, Skopje (Macedonia)
- Prof. Sashko Plachkov PhD, Faculty of Pedagogy, University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Sreten Miladinovski, PhD, Dean, Faculty of Law, MIT University (Skopje)
- Prof. Ivan Petkov PhD, Rector, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)
- Prof. Vladimir Lazarov PhD, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)
- Prof. Mitko Kotochevski, PhD, Faculty of Philosophy, UKIM, Skopje (Macedonia)
- Prof. Tosko Krstev PhD, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)
- Prof. Antoanela Hristova PhD, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)
- Prof. Azra Adjajlic – Dedovic PhD, Faculty of criminology and security, Sarajevo (Bosnia & Herzegovina)
- Prof. Nenad Taneski, PhD, Military Academy “Mihailo Apostolski”, Skopje (Macedonia)
- Prof. Aleksandar Korablev, PhD, Dean, Faculty for economy and management, Saint Petersburg State Forest Technical University, Saint Petersburg (Russian Federation)
- Prof. Primoz Dolenc, PhD, Faculty of Management, Primorska University, Koper (Slovenia)
- Doc. Igor Stubelj, PhD, Faculty of Management, Primorska University, Koper (Slovenia)
- Prof. Branko Sotirov PhD, University of Rousse, Rousse (Bulgaria)
- Prof. Karl Schopf, PhD, Akademie für wissenschaftliche forschung und studium, Wien (Austria)
- Prof. Isa Spahiu PhD, AAB University, Prishtina (Kosovo)
- Prof. Volodymyr Denysyuk, PhD, Dobrov Center for Scientific and Technological Potential and History studies at the National Academy of Sciences of Ukraine (Ukraine)
- Prof. Branislav Simonovic PhD, Faculty of Law, Kragujevac (Serbia)



Twelfth International Scientific Conference  
KNOWLEDGE WITHOUT BORDERS  
31.3-2.4.2017, Vrnjacka Banja, Serbia

---

- Prof. Dragan Kokovic PhD, University of Novi Sad, Novi Sad (Serbia)
- Prof. Pere Tumbas PhD, Faculty of Economics, University of Novi Sad, Subotica (Serbia)
- Prof. Natalija Kirejenko PhD, Faculty For economic and Business, Institute of Entrepreneurial Activity, Minsk (Belarus)
- Prof. Petar Kolev PhD, “Todor Kableshkov” University of Transport, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Nikolay Georgiev PhD, “Todor Kableshkov” University of Transport, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Valentina Staneva PhD, “Todor Kableshkov” University of Transport, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Zoja Katru PhD, Prorector, Euro College, Istanbul (Turkey)
- Prof. Mustafa Kacar PhD, Euro College, Istanbul (Turkey)
- Prof. Evgenia Penkova-Pantaleeva PhD, UNWE -Sofia (Bulgaria)
- Prof. Nikolina Ognenska PhD, Faculty of Music, SEU - Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Tihomir Domazet PhD, President of the Croatian Institute for Finance and Accounting, Zagreb (Croatia)
- Prof. Stojan Ivanov Ivanov PhD, Faculty of Public Health and Sport, SWU Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Zlatko Pejkov, PhD, Faculty of Agricultural Sciences, UKIM, Skopje (Macedonia)
- Prof. Maja Lubenova Cholakova PhD, Faculty of Public Health and Sport, SWU Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Katerina Belichovska, PhD, Faculty of Agricultural Sciences, UKIM, Skopje (Macedonia)
- Prof. Daniela Ivanova Popova PhD, Faculty of Public Health and Sport, SWU Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Branimir Kampl PhD, Institute SANO, Zagreb (Croatia)
- Prof. Marina Simin PhD, College of professional studies in Management and Business Communication, Sremski Karlovci (Serbia)
- Prof. Miladin Kalinic, College of professional studies in Management and Business Communication, Sremski Karlovci (Serbia)
- Prof. Helmut Shramke PhD, former Head of the University of Vienna Reform Group (Austria)
- Prof. Ahmad Zakeri PhD, University of Wolver Hampton, (United Kingdom)
- Prof. Tzako Pantaleev PhD, NBUniversity , Sofia (Bulgaria)
- Prof. Lisent Bashkurti PhD, Global Vice President of Sun Moon University (Albania)
- Prof. Baki Koleci PhD, University Hadzi Zeka, Peja (Kosovo)
- Prof. Ivana Jelik PhD, University of Podgorica, Faculty of Law, Podgorica (MNE)
- Prof. Islam Hasani PhD, Kingston University (Bahrein)
- Prof. Rumen Valcovski PhD, Imunolab Sofia (Bulgaria)
- Prof. Jonko Kunchev PhD, University „Cernorizec Hrabar“ - Varna (Bulgaria)
- Prof. Nedjad Korajlic PhD, Faculty of criminology and security, Sarajevo (Bosnia & Herzegovina)
- Prof. Alisabri Sabani PhD, Faculty of criminology and security, Sarajevo (Bosnia & Herzegovina)
- Prof. Jova Ateljevic PhD, Faculty of Economy, University of Banja Luka, (Bosnia & Herzegovina)
- Doc. Tatyana Sobolieva PhD, State Higher Education Establishment Vadiym Getman Kiyev National Economic University, Kiyev (Ukraine)
- Prof. Svetlana Trajkovic PhD, High School of applied professional studies, Vranje (Serbia)

Twelfth International Scientific Conference  
KNOWLEDGE WITHOUT BORDERS  
31.3-2.4.2017, Vrnjacka Banja, Serbia

---

- Prof. Nevenka Tatkovic, PhD, Juraj Dobrila University of Pula, Pula (Croatia)
- Prof. Violeta Dimova PhD, Faculty of Philology, University “Goce Delchev”, Shtip (Macedonia)
- Prof. Mahmut Chelik, PhD, Faculty of Philology, University “Goce Delchev”, Shtip (Macedonia)
- Prof. Suzana Pavlovic PhD, High health – sanitary school for professional studies, Belgrade (Serbia)
- Prof. Lujza Grueva, PhD, Faculty of Medical Sciences, UKIM, Skopje (Macedonia)
- Prof. Zorka Jugovic PhD, High health – sanitary school for professional studies, Belgrade (Serbia)
- Prof. Dragan Marinkovic PhD, High health – sanitary school for professional studies, Belgrade (Serbia)
- Prof. Rumen Stefanov, PhD, Dean, Faculty of public health, Medical University of Plovdiv (Bulgaria)
- Prof. Stojna Ristevska PhD, High Medicine School, Bitola, (Macedonia)
- Prof. Snezana Stoilova, PhD, High Medicine School, Bitola, (Macedonia)
- Prof. Lence Mircevska PhD, High Medicine School, Bitola, (Macedonia)
- Prof. Dzulijana Tomovska, PhD, Dean, Faculty of Biotechnical sciences, Bitola (Macedonia)
- Prof. Mitre Stojanovski PhD, Faculty of Biotechnical sciences, Bitola (Macedonia)
- Prof. Ljupce Kocovski PhD, Faculty of Biotechnical sciences, Bitola (Macedonia)
- Prof. Vasil Zecev PhD, College of tourism, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Marija Mandaric, PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, University of Kragujevac, Vrnjacka Banja (Serbia)
- Prof. Sandra Zivanovic, PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, University of Kragujevac, Vrnjacka Banja (Serbia)
- Prof. Oliver Dimitrijevic PhD, High medicine school for professional studies “Hipokrat”, Bujanovac (Serbia)
- Prof. Erzika Antic PhD, High medicine school for professional studies “Hipokrat”, Bujanovac (Serbia)
- Prof. Jelena Stojanovic PhD, High medicine school for professional studies “Hipokrat”, Bujanovac (Serbia)
- Prof. Georgi Georgiev PhD, National Military University “Vasil Levski”, Veliko Tnovo (Bulgaria)
- Prof. Miodrag Smelcerovic PhD, High Technological and Artistic Vocational School, Leskovac (Serbia)
- Prof. Saad Motahhir PhD, High School of Technology, Fez (Morocco)
- Doc. Ana Dzumalieva PhD, South-West University “Neofit Rilski”, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Kamal Al-Nakib PhD, College of Business Administration Department, Kingdom University (Bahrain)
- Prof. Venus Del Rosario PhD, Arab Open University (Philippines)
- Prof. Nishad M. Navaz PhD, Kingdom University (India)

### ORGANIZING COMMITTEE

- Robert Dimitrovski PhD, Faculty of Management, MIT University, Skopje (Macedonia)
- Venelin Terziev PhD, University of Rousse (Bulgaria)
- Maria Kavdanska PhD, Faculty of Pedagogy, South West University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Sinisa Zaric, PhD, Faculty of Economics, University of Belgrade (Serbia)
- Snežana Milićević PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, University of Kragujevac, Vrnjačka Banja (Serbia)
- Evdokia Petkova, South West University “Neofit Rilski”, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Marios Miltiadou, PhD, Aristotle University of Thessaloniki (Greece)
- Azra Adjajlic – Dedovic PhD, Faculty of criminology and security, Sarajevo (Bosnia & Herzegovina)
- Misho Hristovski PhD, Faculty of Veterinary Medicine, Ss. Cyril and Methodius University, Skopje (Macedonia)
- Branko Boskovic PhD, College of Sports and Health, Belgrade (Bulgaria)
- Ana Dzumalievova PhD, South-West University “Neofit Rilski”, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Georgi Georgiev PhD, National Military University “Vasil Levski”, Veliko Trnovo (Bulgaria)
- Isa Spahiu PhD, International Balkan University (Macedonia)
- Violeta Dimova, PhD, University “Goce Delcev”, Stip (Macedonia)
- Mirjana Borota – Popovska, Centre for Management and Human Resource Development, Institute for Sociological, Political and Juridical Research, Skopje (Macedonia)
- Izet Zeqiri, PhD, South East European University, Tetovo (Skopje)
- Ekaterina Arabska, PhD, Vasil Levski National Military University, Veliko Tarnovo (Bulgaria)
- Nebojsa Cvetanovski, PhD, MIT University, Skopje (Macedonia)
- Rumen Valcovski PhD, Imunolab Sofia (Bulgaria)
- Miladin Kalinic, College of professional studies in Management and Business Communication, Sremski Karlovci (Serbia)



## **Contents**

SMART GROWTH THROUGH KNOWLEDGE MANAGEMENT AND DEVELOPMENT OF HUMAN RESOURCES .....	477
Marusya Lyubcheva, Ph.D.....	477
LEARNING THROUGH WORK IN THE FUNCTIONS OF CONNECTION OF VOCATIONAL EDUCATION WITH THE WORLD OF LABOUR .....	491
Laste Spasovski, Ph.D.....	491
FINANCIAL SUSTAINABILITY OF CIVIL SOCIETY ORGANIZATIONS .....	497
Savo Ashtalkoski, Ph.D .....	497
Igor Slavkoski, M.Sc.....	497
Bardul Tushi, Ph.D .....	497
REVIEW OF CONTROL PROCEDURES ON THE COLLECTION OF LOCAL REVENUES TO THE LOCAL BUDGETS.....	507
Zhelyo Zhelev, Ph.D.....	507
ROLE OF PUBLIC PROCUREMENT IN MANAGING NATIONAL ECONOMY – PUBLIC SECTOR .....	513
Mersad Mujević, Ph.D .....	513
Safet Hodža, Ph.D.....	513
ECONOMIC ANALYSIS OF LEGAL ERRORS IN JUDGMENTS OF FIRST INSTANCE CIVIL COURTS.....	521
Gordana Vukelić, Ph.D .....	521
Čedomir Gligorić, Ph.D .....	521
SIMULATION MODELS IN THE FUNCTION OF OPTIMIZATION OF STRATEGIC SELECTION OF FOREIGN MARKET POSITIONING .....	529
Sredojević Vanja, Ph.D.....	529
Landika Mirjana, Ph.D.....	529
Bojanić Radmila, Ph.D .....	529
IMPLEMENTATION OF “RESPONSIBILITY TO PROTECT” NORM AS A JUSTIFICATION FOR MILITARY INTERVENTIONS .....	535
Mitar Kovač, Ph.D .....	535
Brankica Potkonjak-Lukić, Ph.D .....	535
Nenad Kovačević .....	535
STUDY OF FINANCE REGARDING PUBLIC EXPENDITURES .....	543
Travar Ostojia, Ph.D .....	543
IMPLEMENTATION OF TECHNICAL ADVISORS AS A NEW FORM OF APPLICATION OF EXPERT KNOWLEDGE IN THE CRIMINAL PROCEDURE.....	549
Vesna Trajanovska Ph.D.....	549
Nikola Mickoski Ph. D .....	549
NEED FOR CONTEMPORARY APPROACHES TO THE DETECTION, PROOF AND PREVENTION OF THE CRIME OF RAPE.....	557
Simona Dzhukleska, LL.M, .....	557
Goce Dzhukleski, Ph.D.....	557
ILLEGAL MIGRATION OF PEOPLE AND GOODS OVER MACEDONIAN BORDERS AND WAYS OF DISCOVERING .....	565
Stevan Aleksoski, Ph.D.....	565
Dejan Marolov, Ph.D .....	565

Twelfth International Scientific Conference  
**KNOWLEDGE WITHOUT BORDERS**  
 31.3-2.4.2017, Vrnjacka Banja, Serbia

AN ETHICAL APPROACH TO BUSINESS NEGOTIATION .....	575
Nevenka Popović Šević, Ph.D .....	575
Beba Bajalski, MM .....	575
THE IMPACT OF ORGANIZATIONAL LEARNING ON ORGANIZATIONAL DEVELOPMENT IN SERVICES ORGANIZATIONS .....	581
Daniela Karadakov .....	581
CONTEMPORARY ISSUES AND PROBLEMS IN RECOGNITION OF PROFESSIONAL QUALIFICATIONS IN BULGARIA AND THE EUROPEAN UNION .....	589
Nikola Sabev, Ph.D .....	589
INTELLIGENT TUTORING SYSTEMS AS AN INTEGRAL ELEMENT OF A NEW GENERATION OF THE ELECTRONIC EDUCATION SYSTEM .....	595
Siniša Tomić .....	595
Branko Latinović .....	595
Miloš Pašić .....	595
FACTORS AND A SYSTEM OF MODELS FOR MEASURING THEIR IMPACT ON THE ECONOMIC EFFICIENCY OF INVESTMENT IN IMPROVING BUILDINGS CONDITION .....	601
Venelin Terziev, Ph.D D.Sc .....	601
Krasimir Enimanev, Ph.D .....	601
Svetoslava Enimaneva .....	601
TESTING THE SYSTEM OF THEORETIC MODELS .....	625
Venelin Terziev, Ph.D, D.Sc .....	625
Krasimir Enimanev, Ph.D, D.Sc .....	625
Svetoslava Enimaneva, Ph.D .....	625
THEORETIC AND METHODOLOGICAL ASPECTS OF MAKING A MODEL FOR MANAGEMENT OF BUILDINGS CONDITION .....	653
Venelin Terziev, Ph.D, D.Sc .....	653
Krasimir Enimanev, Ph.D, D.Sc .....	653
Svetoslava Enimaneva, Ph.D .....	653
PROCEDURE FOR CALCULATION OF THE PARAMETERS OF DEVICE FOR INDUCTION HEATING .....	677
Goce Stefanov, Ph.D .....	677
Aleksandar Tudzarov, Ph.D .....	677
RADIO ACCESS CHALLENGES FOR NEW ACCESS TECHNOLOGY IN 5G MOBILE SYSTEMS .....	685
Aleksandar Tudzarov, Ph.D .....	685
SPECTRUM REQUIREMENTS FOR NEW 5G NETWORK .....	689
Aleksandar Tudzarov, Ph.D .....	689
FORMATION OF PROFESIONAL COMPETENCE IN FUTURE ECONOMISTS – PEDAGODUES .....	693
Diana Izvorska, Ph.D .....	693
PROBLEMS WITH NO BOUNDS IN TEACHING MATHEMATICS AT PRIMARY SCHOOL .....	699
Gabriela Kirova, Ph.D .....	699
CHARACTERISTICS OF TYPES OF INTERACTIVE TEACHING METHODS .....	703
Gergana Pavlova .....	703
Zoia Koleva .....	703

Twelfth International Scientific Conference  
**KNOWLEDGE WITHOUT BORDERS**  
 31.3-2.4.2017, Vrnjacka Banja, Serbia

DEVELOPING FUNCTIONS OF CREATIVE GAMES FOR CHILDREN WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS .....	709
Rayna Stoycheva, Ph.D.....	709
BULGARIAN FOLK TASKS, HISTORICAL ASPECTS AND CURRENT APPLICATIONS IN TEACHING MATHEMATICS IN THE PRIMARY SCHOOL IN BULGARIA .....	715
Zlatina K. Sharkova, Ph.D .....	715
AUGMENTED REALITY AND GOOGLE APP APPLICATION IN TECHNOLOGICAL LEARNING .....	719
Vasilisa Pavlova.....	719
Emilia Tosheva, Ph.D .....	719
OPINION STUDY FOR THE LEVEL OF INTEGRATION OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN THE BULGARIAN SECONDARY EDUCATION IN TECHNOLOGIES .....	725
Lyubima Zoneva, Ph.D .....	725
IMPLEMENTATION OF E-LEARNING AND ICT ON THE FACULTY OF MEDICAL SCIENCES .....	731
Velickova Nevenka, Ph.D .....	731
TEACHERS AND USE OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN TEACHING VISUAL ART .....	733
Vojislav Ilić, Ph.D.....	733
Andrijana Šiki-Erski .....	733
VISUAL LITERACY, DIGITAL LITERACY AND VISUAL LITERATURE – ASSISTING SOLUTIONS FOR CHILDREN WITH COMMUNICATION AND BEHAVIORAL DISORDERS....	741
Polina Mihova, Ph.D.....	741
SPECIFIC OF THE PEDAGOGICAL EDUCATION OR ABOUT DEALING THE INFORMATIONAL MODEL OF EDUCATION IN THE UNIVERSITIES .....	749
Veska Vardareva, Ph.D.....	749
Anastasia Pashova, Ph.D.....	749
Violin Vasilev, Ph.D .....	749
MODEL FOR IMPLEMENTATION EXTRACURRICUL ACTIVIES OF PHYSICAL EDUCATION AND SPORT OF STUDENTS FROM PRE-SECONDARY DEGREE .....	753
Rositsa Chausheva, .....	753
Hristo Nikolov .....	753
ESSENTIAL SKILLS AND KNOWLEDGE REQUIREMENTS IN THE DIGITAL AGE FOR THE PROFESSIONAL FITNESS COACH.....	759
Ivan Nedelchev, Ph.D .....	759
STRATEGIC DOCUMENTS IN THE FIELD OF LEARNING .....	765
Iliya Krastinkov .....	765
STUDYING OF DRUG ADDICTIONS - THE ROLE OF THE SOCIOLOGICAL CONSTRUCT "SUBCULTURE" .....	771
Rumiana Budjeva, Ph.D.....	771
KNOWLEDGE ON POVERTY IN ROMA CHILDREN AS A MULTIDIMENSIONAL PHENOMENON.....	779
Kamelia Petkova, Ph.D .....	779
EMOTIONAL REGULATION TO A PERSON IN TERMS OF SOCIAL EXCLUSION DEPENDING ON REPRESENTATION .....	787

Twelfth International Scientific Conference  
**KNOWLEDGE WITHOUT BORDERS**  
 31.3-2.4.2017, Vrnjacka Banja, Serbia

Manol Manolov.....	787
COMMUNITY CENTERS – FACTOR FOR THE PRESERVATION OF BULGARIAN CULTURE AND TRADITIONS AND THEIR ROLE IN THE DEVELOPMENT OF THE CULTURAL AND CREATIVE SECTOR .....	795
Plamen Stoyanov .....	795
STATUS OF PERSONS WITH DISABILITIES IN THE REPUBLIC OF SERBIA WITH SPECIAL REFERENCE TO THEIR EMPLOYMENT .....	801
Radomir Arsić, Ph.D.....	801
THE SEMANTICS OF THE VERB <i>FORGET</i> AND ITS SYNTACTIC PROJECTIONS .....	809
Violeta Nikolovska, Ph.D .....	809
KNOWLEDGE, EXPERIENCE - CHALLENGE FOR INTERCULTURAL COMMUNICATION, INVESTMENT IN THE FUTURE.....	817
<i>(Macedonian language with elements of the national culture, for first and second grade of the authors Jovan Radeski, Jadranka Klisarova and Blaga Paneva - linguistic aspects).....</i>	817
Jadranka Klisarova.....	817
Blaga Paneva, MA .....	817
PARAMETERS OF THE COMMUNICATIVE COMPETENCE IN BULGARIAN LANGUAGE LEARNING FOR FOREIGN STUDENTS FOR ONE SCHOOL YEAR .....	823
Margarita Dimitrova, Ph.D .....	823
Vasil Dimitrov .....	823
IDIOMS WITH NAMES OF ANIMALS IN MONTENEGRIN AND ENGLISH LANGUAGE: CONTRASTIVE ANALYSIS .....	829
Radmila Radonjić MA .....	829
POLYSEMY AND HOMONYMY OF THE APOSTROPHE .....	839
Miroslava Tsvetkova, PhD.....	839
DRAMAS MARATHON OF DUŠAN KOVAČEVIĆ .....	845
Almedina Čengić, Ph.D .....	845
THE STORY OF STORY IN MODERN TURKISH LITERATURE IN MACEDONIA.....	849
Mahmut Çelik, Ph.D .....	849
Zeki Gurel, Ph.D.....	849
CONTEMPORARY TURKISH LITERATURE IN MACEDONIA .....	855
Mahmut Celik, Ph.D .....	855
Imer Yusufi M.Sc.....	855
BEING A POETESS IN THE ORIENTAL-TURKISH CULTURE.....	859
Mahmut Celik, Ph.D .....	859
Fatime Liman .....	859
THEMATIC ANALYSIS IN THE WORKS OF YUNUS EMRE.....	863
Mahmut Celik, Ph.D .....	863
Ivana Koteva .....	863
THE TURKISH SUFFIX -ци/-чи /-CI/ (-ci, -ci, -cu, -cū, -çı, -çi, -çu, -çü) .....	867
IN MACEDONIAN SURNAMES .....	867
Marija Leontik, Ph.D .....	867
THE METAPHOR OF SILENCE AND THE MADNESS OF THE MACEDONIAN LITERARY WOMAN .....	873
Tatjana Srećeva-Pavlovska, Ph.D.....	873
TEACHING CULTURE IN ENGLISH FOR SPECIFIC PURPOSES .....	879



Twelfth International Scientific Conference  
**KNOWLEDGE WITHOUT BORDERS**  
 31.3-2.4.2017, Vrnjacka Banja, Serbia

Nadežda Stoković .....	879
Vanče Bojkov.....	879
Danica Piršl.....	879
HONEY BEE HEALTH STATUS IN BULGARIA AND MACEDONIA, EVALUATION OF RISK .....	885
Rumen Valtchovski, Ph.D.....	885
Miso Hristovski, Ph.D.....	885
Galina Hristovska.....	885
Aleksandar Trajcovski .....	885
Petar Valchovski .....	885
REHABILITATION PROGRAMS AND CUSTOMIZED APPROACH TO CARE FOR A CHILD WITH LESCH - NYHAN.....	893
Snezhina Georgieva .....	893
Varvara Pancheva .....	893
PATIENTS' OPINION ABOUT STUDENTS PROBATIONERS' READINESS TO PRACTICE PROFESSION INDEPENDENTLY.....	897
Daniela Taneva .....	897
Angelina Kirkova.....	897
Blagovesta Vasileva.....	897
Yordanka Petkova.....	897
Krasimira Vankova .....	897
MEDICAL SPA TOURISM – CHANGE AND CHALLENGE FOR BULGARIA.....	903
Rumyana Bahchevandzhieva, Ph.D .....	903
GEOGRAPHICAL ASPECTS OF FLOODS IN NORTHWEST BULGARIA .....	907
Nelly Hristova, .....	907
Ekaterina Ivanova, .....	907
Kalin Seimenov.....	907
SADNESS AND FATIGUE OF YOUNG TALENTS.....	915
Sonya Aleksandrova, Ph.D .....	915
PERCEPTION AND INTERPRETATION OF TRADITIONAL AND CONTEMPORARY MUSIC IN THE TEACHING OF MUSICAL LITERACY .....	921
Aleksandra Miletić, Ph.D.....	921
Jelena Cvetković, Ph.D .....	921
SINGING CHRISTMAS CAROLS IN STUDENTS' FIELD-WORK STUDIES .....	927
Todorka Malcheva Ph.D .....	927
ARTICULATION ISSUES WHEN INETERPRETNG PRELUDE IN C-DUR FROM "EIGHT LITTLE PRELUDES AND FUGUES" BY J. S. BACH - TRANSCRIPTION FOR ACCORDION .....	933
Diana Stancheva, Ph.D .....	933



## BEING A POETESS IN THE ORIENTAL-TURKISH CULTURE

**Mahmut Celik, Ph.D**

Faculty of Philology, University "Goce Delchev" - Stip, Republic of Macedonia  
[mahmut.celik@ugd.edu.mk](mailto:mahmut.celik@ugd.edu.mk)

**Fatime Liman**

Faculty of Philology, University "Goce Delchev" - Stip, Republic of Macedonia  
[limanfatee@gmail.com](mailto:limanfatee@gmail.com)

**Abstract:** Although being naturally more suitable and more inclined to art, why have women created so much less works of art compared to men? The emergence of women in the Turkish art is not much different from that in other countries. For centuries, women have not been able to express their intrinsic feelings in poetry which had a rooted past and was being created faithful to tradition. The name of the first poetess in the Turkish literature emerged in the era of the Anatolian Seljuks. The name of this poetess, who has a letter and a poem consisting of seven two-line verses preserved to this day, is Erguvan Hatun. The first poetess in the Turkish Divan Literature is Zeynep Hatun.

**Keywords:** Woman, literature, poem .

## ORYANTAL -TÜRK KÜLTÜRÜNDE KADIN ŞAİRİ OLMAK

**Prof. Dr. Mahmut ÇELİK**

Makedonya - İştup "Gotse Delchev" Üniversitesi [mahmut.celik@ugd.edu.mk](mailto:mahmut.celik@ugd.edu.mk)

**Fatime LİMAN Araştırma Görevlisi**

Makedonya - İştup "Gotse Delchev" Üniversitesi [limanfatee@gmail.com](mailto:limanfatee@gmail.com)

**Özet:** Yaradılışlarıyla sanata erkeklerden daha elverişli daha yatkın olan kadınlar niçin erkeklere kıyasen çok daha az sanat eserleri bırakmışlardır. Türk sanatında da kadının varlık göstermesi dünyanın diğer ülkelerinden farklı olmamıştır. Kadınlar uzun asırlar boyunca, köklü bir geçmişi olan ve geleneğe bağlı bir biçimde devam edegelen şiir sanatı içinde kendilerine özgü duyguları ifade edememişlerdir. Türk Edebiyatı tarihinde ilk kadın adına Anadolu Selçukluları devrinde rastlıyoruz. Türk Edebiyatı tarihinde ilk kadın adına Anadolu Selçukluları devrinde rastlıyoruz. Çağın edebi dili olan Farsça ile yazılmış bir mektubu ile yedi beyitlik bir şiiri günümüze kadar kalabilen kadın şairimizin adı Erguvan Hatun'dur. Türk Divan Edebiyatındaki ilk kadın ismi ise Zeynep Hatun olduğunu öğreniyoruz.

**Anahtar kelimeler:** Kadın, edebiyat, şiir.

### 1. GİRİŞ

Yüzyıllar boyunca en güzel örneklerini bulan Türk şiirinde, kadın şairlerin yeri meselesi de giderek daha fazla dikkat çeken bir konu haline gelmiştir. "Neden kadın şair sayısı az?" Felsefede, müzikte, resimde, mimaride de kadının adı yok gibidir. Helenistik Çağ'da varolan Ana Tanrıça kültürü içinde kutsanan kadınlar, demokratik rejimlere rağmen ikinci sınıf vatandaş olmaktan kurtulamamışlardır (Nutku 2010:137). Bugün medeni toplumlarda da aynı anlayışın izlerini görmek mümkündür. Türk sanatında da kadının varlık göstermesi dünyanın diğer ülkelerinden farklı olmamıştır. Kadınlar uzun asırlar boyunca, köklü bir geçmişi olan ve geleneğe bağlı bir biçimde devam edegelen şiir sanatı içinde kendilerine özgü duyguları ifade edememişlerdir. Hilmi Yavuz, kadın şairlerin çoğunluğunun daha çok erkek meslektaşlarına özenerek ve erkek egemen üslubu kullanarak şiirler yazdıklarını ve bu durumun onları bir kadın üslubu oluşturmaktan uzaklaştırdığını ifade etmektedir. Yavuz, ayrıca, "*Bunun temelinde kadın şairlerin kendilerini egemen şiir ortamında kabul ettirme endişesi vardır.*" görüşünü de öne sürmüştür. (Yavuz, 1997:163; Mutlu 2006:358; Karataş, 2009: 1661'den aktaran Turan, Saluk 2011:2)

Kadın şairin varlığını ne ölçüde ortaya koyabildiğine bakarken, kadının toplumda ne kadar var olabildiğine de bakmak gerekir. Atatürk "*Hanımlarımız, hatta erkeklerimizden daha münevver olmalıdır. Eğer milletin hakiki anası olmak istiyorlarsa.*" demiştir. Tevvik Fikret'in bu konu üzerinde:

Bütün bu süreçte kadınlar açısından olumlu gelişmeler yaşandığını inkâr edemeyiz. Ancak “kadın şair” konusu ne yazık ki beklenen gelişmeyi gösterememiştir. Kadının günlük yaşam içindeki sorumlulukları, sanatını ikinci plana atmasına sebep olmaktadır.

## 2. Klasik Türk Şiirinde Kadın Şairlerin Durumu

Osmanlıda kadın şairler kadar, kadın şairler üzerine yapılmış araştırmaları da gözden geçirmek isteyen bir araştırmacı hayal kırıklığına uğramayı peşinen göze almak zorundadır. Sözü ettiğim hayal kırıklığı kadın şair sayısının azlığı gibi bunlar üzerine yapılan araştırmaların sayısının da azlığından kaynaklanmaktadır, yapmış olduğum derlemelerden hareket ederek, fikrinin çok doğru buluyorum.

Türk edebiyatında kadın şair olmanın güçlüklerini divan edebiyatından başlayarak bugüne kadar incelemeye çalışırsak, mutlaka kafamızı kurcalayan birçok sorunun cevabını bulacağız. Divan edebiyatı kadın şairlerin durumuna dikkat çeken araştırmacı İskender Pala bir yazısında; “*İtiraf ederiz ki kadim şairlerimizin ağzından vuslat, visal, hicran, fıkhat, zalim, yâr, gönül, sevdâ, figan, feryad vb. aşk neşideleri duymak bizi de hep bıyık altından güldürmüştür. Çünkü biliriz ki âşıklık erkek işidir ve kadına mâşuk olmak yaraşır. Onlar sevimliye layıktır; biz ise ancak beğenebiliriz. Hüznü yaşayan ben olmalıyım diyen Osmanlı erkeği, kadının şiir söylemesine belki de bu yüzden alınamamış, hatta şiir söyleyen kadınlar hakkında fıkralar uydurmaktan çekinmemiştir. Çünkü Osmanlı asırlarında kadını beğenmek bile onun iffetine halel getirmiştir. Alenî takdir, kadına karşı bir cüret, bir hakaret sayılır, gizliden gizliye beğenmeler ile ince hastalıklara varan âşıklık, daima kadın lehine fedakârlık demektir. (...) Kadının, adının dahi gizli tutulduğu mahremiyet çizgisinin içinde bir şairenin sözleriyle, velev bunlar sanat eseri mısralar da olsa, meclislerde sohbet konusu olması kocasının boynunu yere eğen bir kabahat telakki olunuyorsa, kadının evinde sultan, sokakta pasban olacağındandır. Şair olmuş yahut olm*

*amış hiç fark etmez. Nitekim o talihsizlerin pekçoğu da sırf erkekler gibi şiir söyledikleri yahut isimleri şuh meclislerde sıkça anıldığı ecilden ya hiç evlenememiş, ya dul kalmış yahut birkaç koca değiştirmek bahtsızlığını yaşamışlar, velhasıl mesut olamamışlardır.”* demektedir.

(İskender Pala-ÂŞİNAGÜZELLER [www.altsayfa.com/edebiyat/edebi.../222-İskender-pala-kadın-sairler](http://www.altsayfa.com/edebiyat/edebi.../222-İskender-pala-kadın-sairler) 27.02.2012, 15:00) demektedir.

## 3. Türk edebiyatında Kadının Yeri

Türk Edebiyatı tarihinde ilk kadın adına Anadolu Selçukluları devrinde rastlıyoruz. Çağının edebi dili olan Farsça ile yazılmış bir mektubu ile yedi beyitlik bir şiiri günümüze kadar kalabilen kadın şairimizin adı Erguvan Hatun’dur. Türk Divan Edebiyatındaki ilk kadın isminin ise Zeynep Hatun olduğunu öğreniyoruz. Aynı görüşü değerli hocamız sayın Ayfer Yılmaz hanım da paylaşmaktadırlar. Kendileri hatta bu konuda yaptıkları çalışmalarında bu konuyla ilgilenen edebiyatçılardan çıkardığı bazı şiir örnekleriyle de *Osmanlı döneminde erkekler gibi şiir yazmayı deneyen bir iki kadın şairi dışında olmadığını tazdiklayan bizzat bu kadın şairlerin şiirlerini bize sunmakla bu kadın şairlerin seçkin asilzade ve yüksek kültürlü zengin ailelerin kızları olmalarına rağmen yine de şiir (gazel) yazarken vicdanlarıyla karşılaşmak zorunda kalıyorlar.*

*Buna rağmen, dönemin sosyal yapısı ve erkek egemenliğinde köklü bir geleneğe sahip şiir anlayışının varlığı göz önüne alındığında, kadın şair olmak, ateşten gömlek giymeye talip olmak gibidir.*

Kadın Divan şairlerinin yaşadıkları sıkıntılara örnek olması bakımından birkaç ilginç durumu paylaşmak gerekir. Şair Zeynep Hanım, evlendikten sonra eşinin rızasını alamadığı için şiiri bırakmak mecburiyetinde kalmıştır. (Arslan 2007:400’dan yorumlayan Ertek Morkoç 2011:230) Mihrî Hatun, hiç evlenmemiştir. Trabzonlu Fıtnat Hanım (1842-1911) eşinin aşırı kıskançlığının sonucu eşi tarafından kötü muamelelere maruz kalmıştır. Fıtnat Hanım, kirpiklerini kesecek kadar ileri giden eşinden ayrılmak zorunda kalmıştır. (İnal 1999: 659, Uraz 1941:84, İspirli 2007: 239 s.’dan aktaran Ertek Morkoç 2011: Sayısı, s.230-231).

Leyla Hanım, evlendiğinin ilk günü eşinin yanlış bir davranışını gördüğü için, bir hafta sonra eşinden ayrılmıştır. (Arslan 2003:31-32’den aktaran Ertek Morkoç 2011:231)

Tanzimat dönemi basın hayatında kadının varlığı da hissedilmeye başlamıştır. Tanzimat dönemi şairlerinden olan kadınların eğitime yönelik olumlu gelişmeler de yaşanır. Böylece kadınlara mahsus eğitim kurumlarının faaliyete başladığı görülür.

II. Meşrutiyet Dönemi, kadının sosyal hayatta daha fazla yer almasına imkân sağlar. 1917’de çıkarılan Aile Hukuku Kararnamesi’nde kadınlara yönelik hükümler yer almaktadır. Kadınlar ilk defa derneklerde çalışma olanağını bu dönemde bulur. Gerek sosyal yaşamda, gerekse sanat dünyasında yer alan kadın profili,

*“Kadınlar için edebiyat neredeyse bir ikinci uğraş durumunda. Bu tabii bizim cinsimiz açısından büyük bir dezavantaj. Oysa erkek öyle değil! Bu konuda çok daha fazla zamanı var.*

Kadın şairlerin büyük bir kısmı aile huzuru sebebi evlendikten sonra sanatı ve şiiri terketmiş ya eşlerinden kıskançlığı yüzünden yaratıcılığa devam edememiş en kötü ihtimalde kocalarından boşanmaya mecbur olmuşlardır. Bütün bu eşitsizliğin faturasını ne gibi ödediklerine dair Nazan Bekiroğlu, Osmanlı Döneminde Kadın Şairler,, adlı makalesinde açıklamıştır. Evlilik hayatlarında çoğunun mutlu olamadığı dikkat çeker. Kimi hiç evlenmemiş (Mihri, Nakîye), kimi boşanmış ve tekrar evlenmiş ya da evlenmemiş (Leylâ, Trabzonlu Fîtnat), kimi de kendilerini mutlu etmeyen bir evliliği sürdürmüşlerdir (Fîtnat). Şiir onlar için bir bakıma mutsuzluklarının hem sebebi, hem neticesi olan bir hitap alanı oluşturmuştur.

Kadının ikinci sınıf vatandaş olmasında en çok daha avcılık toplamacılık ilkel çağ döneminde başlayarak hele tarımcılık toplumuna geçişte ve din kurumunun ileri sürdüğü fikir anlayışı sebep olmuştur. Bu ekonomi bağımlılığı orta çağa doğru giderken ve kilisenin güçlenmesiyle daha da artmıştır. Bilindiği gibi atlı göçebe boylarında „...ana başta tac imiş her derde ilac imiş ...“, yani ananın (kadının) sosyal hayat içinde daha önde olması İstanbul’un fethinden sonra hristiyan Bizans kültürü ve İran sarayı tesirinde kalan Osmanlı Divanı sarayı „Haremlik,, ve „Selamlık,, diye ikiye ayırmış, böylelikle kaddını toplumsal hayat dışına itmiştir. İşte en başta bu sebeplerden dolayı kadınlar siyasi toplumsal ve kültür hayatından dışlanmış bir şekilde „kadınlara özel,, işlerle meşgul olmaya yetinmek zorunda kalmışlardır. İşte bu sırayla saydığımız sebeplerden dolayı Anadolu’da ve Balkanlar’da Osmanlı idaresi döneminde diğer Türk hanedanları ise kurdıkları Şarki devletlerinde de aynı mantık inanç ve felsefe üzere düşünüldüğü ve yönetildiği için kadınlar erkekler gibi sanat/ şiir yoluyla serbez olarak kendi duygu ve düşüncelerini ifade edemez olmuşlardır. Taa tanzimat döneminin ilerlemiş yıllarında bu konuda Türk düşünürleri ve alimleri kadın sorununu ciddi olarak gündeme getirmeye karar verdiklerinde ve Türk sosyoloğu kabul edilen Ziya Gökalp gibi bir düşünür ve şairimizin (...bir kız ırste yarım erkek ve izdivaçta dörte bir erkek kabul edildiği müddetçe ne aile ne memleket yükselir...) ve diğer bir durumda (...Kadın yükselmezse alçalır vatan olmaz onsuz bir irfan...) bundan böyle kadınlar toplumsal haklarını kazanmakla hayatın diğer sahalarında sanat kültür sahalarında da haklarını kazanmaya başlayarak kendilerinin „var olduklarını,, göstermeye başlamışlardır. Hilmi Yavuz’un ifade ettiği gibi, divan şiiri edebiyatına özgün olan, erkek egemen bir toplum içinde olduğu gibi, erkek üslubunu kullanarak yani erkek duygularıyla şiir yazmayı terketmişlerdir kendilerine özgü özgür bir şekilde duygu ve düşüncelerini şiirlerinde dilegetirmeye başlamışlardır. bu durum Laik Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşundan sonra ve 1924 yılında yeni Cumhuriyet Anayasasıyla kadın ve erkeklerin eşit haklara sahip olmaları ve bu Kanunun 1926 yılında uygulanmaya başlamasıyla kadınlar toplumsal siyasi her alanda erkeklerle atbaşı yürümeye hatta bazı sahalarda onlardan daha becerikli olmaya başlamışlardır. (Jale Sencak’tan aktaran Tağızade Karaca 2006: 536).

#### 4. Tanzimat Edebiyatı ve günümüz Türk Edebiyatı Dönemi Kölelik Anlayışı

XIX.yy. İle birlikte „Batı dünyasına açılan Osmanlı fikir hayatı,bu alanda yeni değerler ile karşı karşıya geldi.Tanzimat Fermanından özellikle XIX.yüzyılın II.yarisından sonra hürriyet üzerinde yavaş yavaş gelişen bir düşünce ortamı doğar.Bu yolu açanların başında 1837 de Viyana elçiliğine gönderilen Sadık Rıfat Paşa geliyor. 1968 sonrasında Batılılaşma hareketinin genellikle siyasi ve sosyal hayat ile edebiyat alanında birlikte yürüdüğü dikkati çeker „,Tanzimat ve „İslahat fermam ile istenilen sonuçları vermemekle birlikte , „hukuk ve kanunlaştırma hareketi,, olarak siyasi hayatın içinde doğan bu hareket ,giderek sosyal hayata kayar (Veldet, 1940:139-209).Bu nokta üzerinde durulması gereken bir düşünce adamı da Münif Paşa’dır .Zaman zaman hürriyet kavramına dikkati çeken Paşa onu her türlü "terakkiyat"ın kaynağı olarak gösterir: Hürriyet olmasa bu terakkiyat hasıl olmaz.Hür olmayan adamın terakki ihtimali yoktur.Hürriyet cemiyet aleminde vücuda gelmiştir (Kaplan ve Enginün ve Emil,1974:183).

"Hürriyet" gazetesinin Batı'da çıkması ve o gençleri batı düşüncesi içinde bir araya getirmesi bu yolda önemli bir adımdır . Hürriyet ne güzel ni'met-i ilahiyedir" (a.g.e.,1978;82),adlı yazısı ile insan hürriyetine yönelir.

#### 5. SONUÇ

Sonuç olarak Makalemi Oya Batun Menteşe’nin optimist bir fikri ile kapatmak istiyorum,  
*“Günümüzde, edebiyatın erkek-egemen marjinal, başarısız ve etkisiz olduğu günlerden, kadın ve erkek yazarın aynı şekilde evrensel olabileceği anlayışa gelindi. Kalemin erkekliği temsil ettiği günlerden, sayfanın kadın yaratıcılığını temsil ettiği günlere gelindi.”*(Oya Batum Menteşe 2002’den Aktaran Tağızade-Karaca 2006: 421)

#### KAYNAKÇA

Twelfth International Scientific Conference  
KNOWLEDGE WITHOUT BORDERS  
31.3-2.4.2017, Vrnjacka Banja, Serbia

---

- [1] Çelik, Mahmut, Hikmet dergisi Yıl:XIII sayı: 26 2015/2
- [2] Ertek Morkoç 2011: Sayısı, s.230-231
- [3] “Elbet sefil olursa kadın, alçalır beşer.” ([www.arastirilm.com/mustafa-kemaliyetkileyen-sair-tevfik-fikret.html](http://www.arastirilm.com/mustafa-kemaliyetkileyen-sair-tevfik-fikret.html)), 26.02.2012,
- [4] İskender Pala-ÂŞİNAGÜZELLER [www.altsayfa.com/edebiyat/edebi.../222-İskender-pala-kadın-sairler](http://www.altsayfa.com/edebiyat/edebi.../222-İskender-pala-kadın-sairler) 27.02.2012
- [5] İskender Pala-ÂŞİNA GÜZELLER [www.altsayfa.com/edebiyat/edebi.../222-İskender-pala-kadın-sairler](http://www.altsayfa.com/edebiyat/edebi.../222-İskender-pala-kadın-sairler) 27.02.2012,
- [6] İskender Pala-ÂŞİNAGÜZELLER [www.altsayfa.com/edebiyat/edebi.../222-İskender-pala-kadın-sairler](http://www.altsayfa.com/edebiyat/edebi.../222-İskender-pala-kadın-sairler) 27.02.2012, 15:00) demektedir.
- [7] Oya Batum Menteşe 2002’den Aktaran Tağızade-Karaca 2006:
- [8] Yavuz, 1997:163; Mutlu 2006:358; Karataş, 2009: 1661’den aktaran Turan, Saluk 2011:2